

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 26 kwietnia 2021 r.

BADK.DPK.133.43.2021

P10-15/21	Data wpływu petycji 26 stycznia 2021 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 26 kwietnia 2021 r.

**KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO,
KODEKS POSTĘPOWANIA KARNEGO**

TEMAT

**ORZĘKANIE O KOSZTACH NIEOPŁACONEJ
POMOCY PRAWNEJ Z URZĘDU**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja zbiorowa

Naczelna Rada Adwokacka.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w zakresie orzekania przez sąd o kosztach procesu.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Przedmiotem petycji jest zmiana przepisów art. 108 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i art. 626 ustawy – Kodeks postępowania karnego poprzez nadanie im nowego brzmienia, o treści zaproponowanej przez autorów petycji, w taki sposób, aby uszczegółwić i ujednoczyć zasady orzekania o zwrocie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu poprzez adwokata lub radcę prawnego w postępowaniach cywilnych i karnych. Postulowane w petycji zmiany mają umożliwić adwokatowi lub radcy prawnemu ustanowionym z urzędu otrzymanie należnego wynagrodzenia za już udzieloną pomoc prawną (na bieżąco) bez konieczności, często wieloletniego, oczekiwania na wynagrodzenie za czynności procesowe wykonane w toku postępowań sądowych – karnych i cywilnych.

Autorzy petycji wskazali, że w obecnym stanie prawnym w postępowaniu cywilnym, stosownie do art. 108 § 1 k.p.c. sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji; sąd może jednak rozstrzygnąć jedynie o zasadach poniesienia przez strony kosztów procesu, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu – w tej sytuacji, po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, referendarz sądowy w sądzie pierwszej instancji wydaje postępowanie, w którym dokonuje szczegółowego wyliczenia kosztów obciążających strony. Zgodnie z § 2 tego przepisu sąd drugiej instancji, uchylając zaskarżone orzeczenie i przekazując sprawę sądowi pierwszej instancji do rozpoznania, pozostawia temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

W obecnie obowiązującym stanie prawnym w postępowaniu karnym w oparciu o art. 626 § 1 k.p.k. w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd określa, kto, w jakiej części i zakresie ponosi koszty procesu. Zgodnie z § 2 tego przepisu, jeżeli w orzeczeniu wymienionym w § 1 nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach, jak również, gdy zachodzi konieczność dodatkowego ustalenia ich wysokości lub rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wykonawczego, orzeczenie w tym przedmiocie

wydaje odpowiednio sąd pierwszej instancji, sąd odwoławczy, a w zakresie dodatkowego ustalenia wysokości kosztów także referendarz sądowy właściwego sądu. W świetle § 3 na orzeczenie w przedmiocie kosztów służy zażalenie, jeżeli nie wniesiono apelacji; w razie wniesienia apelacji i zażalenia – zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy łącznie z apelacją.

Zdaniem autorów petycji, analiza ustaw procesowych w ich aktualnym brzmieniu prowadzi do wniosku, że nie zawierają w swej treści kompleksowego i koniecznego z praktycznego punktu widzenia, sposobu ustalania zasad orzekania o kosztach nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu, a już udzielonej.

Szczegółowe wnioski legislacyjne oraz ich uzasadnienie autorzy petycji zawarli w projekcie ustawy dołączonym do petycji. W odniesieniu do postępowania cywilnego projekt objęty petycją wprowadza zasadę jednolitego traktowania pełnomocników procesowych świadczących pomoc prawną z urzędu w zakresie rozliczania kosztów tej pomocy, uściśla zasady i termin rozliczenia wynagrodzenia należnego pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu w przypadku cofnięcia lub zwolnienia przez sąd ustanowionego z urzędu adwokata lub radcy prawnego, a także wygaśnięcia ustanowienia adwokata lub radcy prawnego wskutek śmierci strony, która korzystała z pomocy prawnej z urzędu. W projekcie przyjęto jako zasadę, że zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu sąd przyznaje w oddzielnym postanowieniu, które wydaje po wydaniu orzeczenia kończącego sprawę w instancji, co powoduje, że uprawomocnienie się tego rozstrzygnięcia pozostaje oderwane od ewentualnego dalszego biegu postępowania, a wypłata wynagrodzenia nie jest uzależniona od prawomocnego zakończonego postępowania, a jedynie od zakończenia sprawy w danej instancji, co powoduje, że pełnomocnik (obrońca) z urzędu otrzymuje należne wynagrodzenie za udzieloną pomoc prawną, w oderwaniu od dalszego biegu postępowania i prawomocności orzeczenia kończącego.

W odniesieniu do postępowania karnego autorzy petycji przyjęli, że na wniosek pełnomocnika (obrońcy) ustanowionego z urzędu w przedmiocie zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu sąd rozstrzyga także na każdym etapie postępowania, zasądzając zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu do wysokości kosztów aktualnie należnych na danych etapie postępowania, uwzględniając specyfikę rozliczania kosztów w postępowaniu karnym i określone w odpowiednim rozporządzeniu stawkę bazową oraz stawkę dodatkową za każdy termin rozprawy.

Na potrzebę wprowadzenia zmian w zakresie orzekania o kosztach procesu autorzy

petycji podnoszą, że w praktyce procesowe ostateczne ustalenie wysokości kosztów następuje w chwili uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie jako całość przedmiotu procesu, zaś ich wypłata jest z zasady realizowana jako czynność następcza względem prawomocności orzeczenia przyznającego koszty, co w rzeczywistości oznacza, że pełnomocnik procesowy lub obrońca świadczący pomoc prawną z urzędu otrzymuje należne wynagrodzenie nie tylko po wykonaniu zleconych czynności (po udzieleniu pomocy prawnej), ale także po prawomocnym zakończeniu postępowania, co może mieć miejsce po kilkuletnim procesie.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.), w **art. 108 § 1** stanowi, że sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. Sąd może jednak rozstrzygnąć jedynie o zasadach poniesienia przez strony kosztów procesu, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu; w tej sytuacji, po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, referendarz sądowy w sądzie pierwszej instancji wydaje postanowienie, w którym dokonuje szczegółowego wyliczenia kosztów obciążających strony.

Sąd drugiej instancji, uchylając zaskarżone orzeczenie i przekazując sprawę sądowi pierwszej instancji do rozpoznania, pozostawia temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej (§ 2).

Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.), w **art. 626 § 1** stanowi, że sąd określa, kto, w jakiej części i zakresie ponosi koszty procesu, w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

Jeżeli w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach, jak również gdy zachodzi konieczność dodatkowego ustalenia ich wysokości lub rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wykonawczego, orzeczenie w tym przedmiocie wydaje odpowiednio sąd pierwszej instancji, sąd odwoławczy, a w zakresie dodatkowego ustalenia wysokości kosztów także referendarz sądowy właściwego sądu (§ 2).

Na orzeczenie w przedmiocie kosztów służy zażalenie, jeżeli nie wniesiono apelacji. W razie wniesienia apelacji i zażalenia - zażalenie rozpoznaje sąd odwoławczy łącznie z apelacją (§ 3).

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r. poz. 18) określa szczegółowe zasady ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata ustanowionego z urzędu, które obejmują opłatę ustaloną zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia oraz niezbędne i udokumentowane wydatki adwokata ustanowionego z urzędu.

INFORMACJE DODATKOWE:

Do Senatu 13 lipca 2020 r. wpłynęła petycja adw. Stanisława Zdanowskiego, dotycząca zmiany art. 626 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, w celu przyspieszenia uzyskiwania przez prawników wynagrodzeń za świadczenie pomocy prawnej z urzędu w postępowaniach karnych (P10-76/20), która 13 sierpnia 2020 r. została skierowana do rozpatrzenia przez Komisję Praw Człowieka, Praworządności i Petycji; oczekuje na rozpatrzenie.

OPRACOWAŁA

Monika Ruszczyk

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz